

DEMOKRATIJS SKATINIMAS IR RINKIMŲ STEBĖJIMAS

Vienas iš Europos Sąjungos prioritetų – remti demokratiją visame pasaulyje. Demokratija yra vienintelė valdymo sistema, užtikrinanti gyventojams galimybę visapusiškai naudotis savo žmogaus teisėmis, ji taip pat yra lemiamas vystymosi ir ilgalaikio stabilumo veiksnys. Europos Parlamentas, kaip vienintelė piliečių tiesiogiai renkama ES institucija, ypač siekia skatinti demokratiją.

TEISINIS PAGRINDAS

- Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 2 ir 21 straipsniai;
- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 205 straipsnis.

BENDROJI INFORMACIJA

ES požiūris į demokratiją papildo jos darbą žmogaus teisių srityje.

2009 m. Taryba patvirtino išvadas dėl paramos demokratijai ES plėtojant išorės santykius ir su tuo susijusią ES veiksmų darbotvarkę, kurioje pateikta nauja paramos demokratijai strategija, grindžiama konkrečiai šaliai pritaikytu požiūriu, geresniu koordinavimu ir visų suinteresuotųjų šalių dalyvavimu. Demokratijos ir žmogaus teisių klausimai buvo integruoti į visas politikos sritis. 2011 m. Komisijos pokyčių darbotvarkėje vėliau buvo pabrėžta paramos žmogaus teisėms, demokratijai ir geram valdymui įgyvendinant ES vystymosi politiką svarba.

Praėjus 2011 m. arabų šalių sukilimų įvykiams, ES atnaujino savo Europos kaimynystės politiką ir patvirtino principą „parama pagal pažangą“, pagal kuri parama susieta su perėjimu prie demokratijos ir su tvirta demokratija. Toms šalims, kurios pasiryžusios imtis politinių reformų, siūlomos skatinamosios priemonės, įskaitant glaudesnę ekonominę integraciją, didesnę finansinę pagalbą, didesnę žmonių judumą ir galimybę patekti į ES vidaus rinką.

ES įsipareigojimas dėti daugiau demokratijos skatinimo pastangų buvo dar kartą patvirtintas ES strateginėje programoje ir veiksmų plane žmogaus teisių ir demokratijos srityje, kuriuos 2012 m. patvirtino Užsienio reikalų taryba. Šiame Veiksmų plane, be kita ko, numatytas planas užtikrinti sistemingesnius su ES rinkimų stebėjimo misijų ataskaitomis susijusius tolesnius veiksmus, siekiant paremti visą rinkimų ciklą. 2015 m. liepos mėn. priimtas naujas 2015–2019 m. laikotarpio veiksmų planas, kuriuo siekiama paramą demokratijai integruoti į keletą tikslų.

Taryba savo 2012 m. išvadose „Demokratijos ir tvaraus vystymosi ištakos. ES bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis išorės santykių srityje“ pabrėžė pilietinės visuomenės svarbą.

FINANSAVIMO PRIEMONĖS

Pagrindinis Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonės (EDŽTRP) uždavinys – remti žmogaus teises, demokratines reformas, politinį dalyvavimą ir atstovavimą. Pagal

EDŽTRP, kuri skirta šiems konkrečioms tikslams siekti, yra finansuojami projektai, programos ir ES rinkimų stebėjimo misijos, taip pat skiriamos dotacijos pilietinės visuomenės organizacijoms, nevyriausybinėms organizacijoms ir žmogaus teisių gynėjams.

Pagal Europos kaimynystės priemonę teikiama finansinė parama siekiant propaguoti teisinės valstybės principą, skatinti politinį dialogą ir reformas, demokratizaciją, žiniasklaidos pliuralizmą ir rinkimų stebėjimą.

Pietinių ir rytinių ES kaimyninių šalių pilietinės visuomenės veikėjai taip pat gali būti laikomi atitinkančiais reikalavimus gauti Pilietinės visuomenės kaimynystės programos teikiamą finansavimą projektams, ryšiams, mokymui ir keitimuisi geriausia patirtimi.

Finansinė parama taip pat teikiama pagal vystomojo bendradarbiavimo priemonę. Pagrindinis jos tikslas – panaikinti skurdą, tačiau ja taip pat siekiama įtvirtinti ir remti demokratiją besivystančiose šalyse.

Tam tikromis aplinkybėmis, siekiant remti demokratines institucijas ir pilietinę visuomenę, gali būti naudojama ES priemonė, kuria prisidedama prie stabilumo ir taikos (IcSP).

Europos plėtros fondas (EPF), kurio veikla finansuojama ne iš ES biudžeto, bet kurį valdo Europos Komisija, finansuoja bendradarbiavimą su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėmis. Kaip ir vystomojo bendradarbiavimo priemonės atveju, naudojant šį fondą daugiausia dėmesio skiriama skurdo mažinimui, bet jis taip pat padeda įtvirtinti ir remti demokratiją, teisinę valstybę ir gerą valdymą.

2012 m. buvo įsteigtas Europos demokratijos fondas. Nepriklausomo privatinės teisės pagrindu veikiančio fondo tikslas – remti demokratinių pokyčių siekiančius politinius ir pilietinės visuomenės veikėjus, greitai, lanksčiai ir nebiurokatiškai teikiant specialiai pritaikytą finansinę pagalbą ir dėmesį sutelkiant į ES rytines ir pietines kaimynines šalis. Jo valdybą sudaro ES valstybių narių ir institucijų atstovai, įskaitant daugiausia devynis Europos Parlamento narius, taip pat kiti ekspertai.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Europos Parlamentas – vienintelė Sąjungos piliečių tiesiogiai renkama ES institucija – yra tvirtai įsipareigojęs remti tvarią demokratiją pasaulyje ir šį įsipareigojimą yra pabrėžęs daugelyje rezoliucijų.

Parlamentas nuolat dalyvauja rinkimų stebėjimo veikloje, dirba nacionalinių rinkimų procesų teisėtumo stiprinimo, visuomenės pasitikėjimo rinkimų proceso apsauga didinimo ir žmogaus teisių apsaugos srityse. Kasmet Parlamentas siunčia kelias EP narių delegacijas į trečiąsias šalis stebėti rinkimų ar referendumų. Parlamentas gali nuspręsti siųsti tokias EP narių delegacijas su sąlyga, kad rinkimai rengiami nacionaliniu lygmeniu, nacionalinės institucijos kviečia ES arba Europos Parlamento atstovus ir kad toje šalyje veikia ilgalaikė misija. Parlamento delegacijos yra visada įtraukiamos į ES rinkimų stebėjimo misijas arba Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro rengiamas ilgalaikes misijas. Su Europos Parlamentu konsultuojamasi dėl [ES rinkimų stebėjimo misijų](#) nustatymo, jų veiklos planavimo ir tolesnės su jomis susijusios veiklos.

Ilgalaikių rinkimų stebėjimo misijų metu vertinama ne tik rinkimų diena, bet ir visas rinkimų procesas, siekiant įvertinti atitinkamos šalies demokratinio vystymosi padėtį konkrečiu metu. Ilgalaikiai rinkimų stebėtojai paprastai pradeda darbą likus dviem mėnesiams iki rinkimų pradžios ir stebi visą rinkimų procesą iki oficialių rezultatų paskelbimo ir skundų nagrinėjimo procedūros. Trumpalaikiai rinkimų stebėtojai stebi rinkimų dieną ir balsų skaičiavimą.

Vyriausiasis rinkimų stebėtojas, vadovaujantis ES rinkimų stebėjimo misijai, paprastai yra Europos Parlamento narys.

Siekdamas užtikrinti visapusišką požiūrį į paramą demokratijai, Parlamentas sieja rinkimų stebėjimą su papildoma veikla, tokia kaip porinkiminių pažangos stebėjimas, veiksmai žmogaus teisių srityje ir parlamento darbą remiančios iniciatyvos. Europos Parlamentas teikia pagalbą už ES ribų esantiems parlamentams stiprinti institucinius pajėgumus rengdamas trečiųjų šalių parlamentų nariams ir pareigūnams skirtas konferencijas ir seminarus, bendras mokymo programas ir pažintinius vizitus, taip pat teikdamas stipendijas jų darbuotojams. Ypatingas dėmesys skiriamas Pietryčių Europos plėtros šalims. Parlamentas taip pat teikia paramą ir ekspertines žinias tarpininkavimo ir dialogo srityje, su parlamentais partneriais vykdydamas tikslingą veiklą ir organizuodamas tarptautinius renginius, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama tarpininkavimui ir konfliktų prevencijai.

Parlamento Paramos demokratijai ir rinkimų koordinavimo grupė teikia politines gaires įvairiai Europos Parlamento veiklai. Šią grupę sudaro 15 EP narių ir jai pirmininkauja Parlamento Užsienio reikalų komiteto ir Vystymosi komiteto pirmininkai.

[Marika Lerch](#)
09/2018